

“Rețele de putere formale și informale în România (de la partide politice la cluburi sportive și stațiuni balneare), 1866–1938: politică, timp liber și dinamica de gen”

Conf. univ. dr. Dogaru Cosmin-Ștefan

Rezumat

Teza mea de abilitare este împărțită în 7 părți: introducere; studii și carieră academică în științe politice: 20 de ani în cadrul Facultății de Științe Politice a Universității din București (FSPUB); direcții de interes academic și de cercetare; demersuri și realizări științifice; rezultate și impactul în domeniul științelor politice; direcții de cercetare în curs de investigare și dezvoltare a carierei academice și concluzii. Mi-am început parcursul educațional cu o licență în științe politice, obținută în anul 2008 la FSPUB. Ulterior, am urmat un program de master în politică europeană și românească la aceeași facultate (2008–2010). În cele din urmă, mi-am finalizat doctoratul în același domeniu în toamna anului 2014 la aceeași instituție, susținând teza cu titlul “Carol I și bipartidismul românesc (1866–1914)”.

În ceea ce privește direcțiile mele de interes academic și de cercetare, m-am axat pe studierea sistemul bipartidist din timpul lui Carol I (1866–1914), cu precădere în formarea și funcționarea *rotativei guvernamentale* (1895-1914), influența monarhiei române și rolul acesteia în viața politică, formarea și evoluția partidelor politice moderne, Partidul National-Liberal (1875) și Partidul Conservator (1880). Însă, cu timpul, am dezvoltat un interes pentru analiza rețelelor de putere și leadership-ului politic din jurul celor două partide de guvernământ și a unor teme ce țin de parcursul educațional și călătoriile de relaxare și de petrecere a timpului liber ale elitelor românești în secolul al 19-lea și începutul secolului al 20-lea. În ultimii ani, am studiat subiecte ce țin de apariția și evoluția diverselor cluburi sportive selecte, precum Jockey Clubul Român (1875), Automobil Clubul Român (1904), Tenis Clubul Român (1910), Federația Societăților de Sport din România (1912), și altele, precum și apariția și dezvoltarea unor stațiuni balneare și montane moderne, precum Sinaia, Băile Govora, Băile Herculane, etc. Organizațiile politice – partidele și cluburile politice, împreună cu spațiile de sociabilitate și loisir – cluburile sportive, diversele stațiuni – nu au fost doar locuri de întâlnire, de coeziune a elitelor românești și de modernizare, ci și spații de interacțiune, unde se formau alianțe, se negociau poziții și se încurajau favoruri și avantaje politice și personale. Astfel, se poate observa funcționarea puterii la intersecția dintre politică, sociabilitate și loisir. Nu în ultimul rând, am fost interesat să studiez dinamica de gen în funcționarea cluburilor sportive, acestea

fiind percepute și ca instrumente de emancipare pentru femeile provenite din familii aristocratice și din noile elite sociale și politice, burghezia urbană, intelectualitatea (unde multe femei au participat la competiții sportive la nivel național organizate de cluburi sportive până la declanșarea Primului Război Mondial; însă, contribuția femeilor în sport a fost evidentă și la nivel internațional în perioada interbelică, observându-se rolul presei în prezentarea realizărilor sportive ale femeilor în tenis, echitație, automobilism, aviație, bob, patinaj, etc.). Astfel, femeile au putut să-și extindă rolurile în societate obținând recunoaștere socială și vizibilitate publică datorită participării la competiții și afilierei lor la cluburi sportive.

Dimensiunea cronologică a tezei mele cuprinde perioada mai 1866 – ascensiunea la tron a lui Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, Carol I (1866–1914) și februarie 1938 – instaurarea unui regim autoritar de către Carol al II-lea. În cadrul cercetărilor și publicațiilor mele, am folosit o abordare combinată, integrând metode cantitative și calitative, și oferind o perspectivă transnațională asupra elitelor românești și a omologilor lor din Europa Centrală și de Vest. Am parcurs examinarea numeroaselor surse, de la memorii, discursuri politice, documente de arhivă, până la articole de presă, dar și a literaturii secundare, naționale și internaționale, pentru a analiza descriptiv, dar și interpretativ, modul în care România și elitele sale au aderat la valorile occidentale și au adoptat modele, atât în ceea ce privește viața politică – sistemul de partide, viața parlamentară etc., dar și în ceea ce privește spațiile de recreere și de loisir. Această abordare și parcursul meu educațional în științe politice, m-au ajutat să am o perspectivă interdisciplinară în ceea ce privește formarea și funcționarea rețelelor de putere formale și informale din cadrul statului român și a societății românești, analizându-le la intersecția dintre putere, politică, sociabilitate și petrecere a timpului liber.

Tinerii școliți în străinătate, mai ales în spațiile universitare franceze și germane, și proveniți din vechi familii aristocratice, dar și din noile elite sociale și politice românești, s-au întors în țară cu idei, principii și modele occidentale. Aceștia le-au aplicat în mai multe sectoare (în a doua jumătate a secolului al 19-lea): de la administrație, educație, viața politică, infrastructură, până la stilul de viață monden, și a formelor moderne de petrecere a timpului liber încurajate de asociații, cluburi sportive, stațiuni montane și balneare moderne. Motivațiile elitelor românești pentru a călători s-au dezvoltat la sfârșitul secolului al 19-lea, cuprinzând, și o dimensiune de loisir, asigurarea sănătății, etc., în afară de latura dominantă educațională; accesul altor categorii sociale devine evident datorită industrializării, dezvoltării infrastructurii printre altele. Am analizat această nouă dimensiune într-un articol (WoS) apărut recent: “Motivations and Experiences of Middle-Class Romanian Leisure Travelers in the Early 20th Century: Drivers of Modernization” (*Space and culture*, SAGE, 25 august 2025).

În această perioadă, liberalii și conservatorii au format rețele de putere formale, dar și informale în afara structurilor oficiale și criteriilor instituționale în ceea ce privește formarea cabinetului, în alegeri și în luarea deciziilor politice. Aceste rețele au oferit Partidului Național-Liberal și Partidului Conservator oportunitatea de a organiza viața politică cu implicații directe în formarea sistemului de partide și a sistemului electoral. În cartea *Statesmen from Former Times. Political Leadership and Networks of Power in Modern Romania (1859–1918)* (Presa Universitară Clujeană, 2020), am discutat de parcursul educațional și formarea politică a unora dintre cei mai reprezentativi lideri politici, fie liberali, fie conservatori, care au construit rețele de putere, la început bazate pe legături de prietenie și, ulterior, pe relații de influență, pe alianțe politice, sociale, și economice.

Astfel, rețelele formale și informale au fost evidente în jurul instituțiilor politice, cluburilor și partidelor politice, parlament și guvern. Elitele sociale și politice au putut să-și afirme poziția, statutul social și influența prin funcții, discursuri, obiective și avantaje personale și politice reciproce. Am atins importanța cluburilor politice și apolitice în studiul “The Romanian Jockey Club and Conservative Club: Places of Leisure and Sociability for the Romanian Elites (1875–1914)” (De Gruyter, 2020). În aceste spații de interacțiune, se stabileau alianțe politice, se negociau relații de sprijin reciproc, favoruri, interese și avantaje politice.

Astfel, elitele românești au aplicat diverse exemple occidentale și în ceea ce privește înființarea de asociații moderne, inclusiv cluburi sportive inspirate de modelele francez, german și britanic de dezvoltare a cluburilor, în paralel cu apariția sporturilor moderne în țară, și a unor noi forme de petrecere a timpului liber, activități de sociabilitate și de loisir. Am studiat cluburile sportive din perspectiva modului în care acestea au funcționat și ca platforme de afirmare socială, acestea fiind instrumente de consolidare a coeziunii elitei sociale și politice românești și mecanisme de modernizare socială și culturală. În cadrul activităților de recreere și forme de petrecere a timpului liber, de la organizarea de evenimente sportive, sociale până la petreceri, baluri și banchete, elitele românești, dar și diplomați străini, au găsit aceste spații de interacțiune – asociații, cluburi – locuri utile de întâlnire în cadrul unui format mai puțin oficial, în afara instituțiilor politice ale statului român. Acest fenomen avusese loc în Occident la sfârșitul secolului al 18-lea (cazul britanic) și începutul secolului al 19-lea (exemple din Europa Centrală și de Vest). Unele cluburi sportive, precum Automobil-Clubul Român sau Liga Națională Aeriană (1912), au avut și un rol de utilitate publică important sprijinind statul; aceste asociații au generat efecte pozitive privind securitatea și apărarea națională, dar și pe plan economic, dimensiuni pe care le-am analizat în “Romanian Modern Associations (Sports

Clubs) from the Late 19th Century to the Outbreak of World War I: Tourism and Public Utility” (*Philobiblon. Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities*, 2018).

Un alt aspect care m-a preocupat în ultimii ani a fost dinamica de gen, mai ales în ceea ce privește emanciparea femeilor prin sport. Acest subiect a fost analizat mai mult în literatura internațională, oferind noi perspective asupra evoluției sportului, cum era văzut corpul uman, accesul în competițiile sportive între bărbați și femei, la nivel național și internațional. În cadrul unor spații de interacțiune, de sociabilitate și de loisir, inclusiv cluburi sportive – politicieni, oamenii înstăriți sau cei care doreau să fie validați din punct de vedere social și politic, au luptat pentru a face parte din aceste asociații care încurajau socializarea, recreerea și, treptat, emanciparea femeilor, similar tendințelor din alte țări din Europa Centrală și de Vest. În ceea ce privește literatura, cartea lui Jean Williams, *A Contemporary History of Women’s Sport, Part One: Sporting Women, 1850–1960*, apărută în 2014, mi-a fost de mare ajutor în înțelegerea acestei teme. Am analizat acest subiect în “Romanian Women’s Participation in Recreation and Sporting Activities at the Turn of the Twentieth Century” (*The International Journal of the History of Sport*, 2022) și “Motor Racing and Sports Tourism in the Interwar Period: The Case of the Romanian Royal Automobile Club” (*Sport in Society*, 2023).

O altă temă de interes în ultimii ani a fost studierea stațiunilor balneare și montane, precum Sinaia, Băile Govora, Băile Herculane, etc., care erau frecventate de elitele politice și economice, dar și de membri ai unor familii regale. După o amplă cercetare, studiul meu despre analiza stațiunilor balneare a fost publicat online în 2024 în revista *Planning Perspectives*: “Romanian Water-Cure Resorts and the State before the Second World War: Health, Leisure and Public-Private Partnership” (2025). Aceste spații de petrecere a timpului liber și de asigurare a sănătății deveneau astfel locuri de întâlnire, de discuții legate de politică într-un cadru mai puțin formal, de stabilire a alianțelor și validării sociale. În jurul vilelor, cazinourilor, hotelurilor, și promenadelor, activităților sportive moderne, elitele românești se intersectau cu diplomați și turiști străini înstăriți, și cu alte categorii sociale, constituindu-se în instrumente de modernizare socială și culturală.

În concluzie, teza mea propune astfel o abordare interdisciplinară. Cercetările și studiile publicate, începând cu anul 2008 și până în prezent, dezvăluie semnificația cazului românesc în contextul mai larg al istoriei europene și al intersecției dintre științele politice, sociologie, studiile despre timp liber și dinamica de gen. Analizând aceste aspecte putem privi mai în detaliu modul în care s-au format și menținut rețelele formale și informale de putere în cadrul instituțiilor politice și în afara lor în timpul lui Carol I și până la 1938, unde granița între viața publică și cea privată a fost schimbătoare și flexibilă, în funcție de interesele personale, politice,

sociale și economice. Astfel, relația despre putere poate fi analizată în cadrul instituțiilor politice formale – organizații politice – partide, cluburi politice, dar și în cadrul unor spații de sociabilitate și de petrecere a timpului liber, precum cluburi sportive și stațiuni balneare și montane. Aceste rețele au încurajat coeziunea elitelor românești, stabilitatea politică, dar au și întreținut cercuri de influență, rețele de prietenii, bazate pe favoruri și avantaje personale și interese politice. Analogia cu aceste modele istorice ne ajută să analizăm în prezent relația dintre putere, sociabilitate, și politică, observând nu doar cadrul formal, ci și informal, evidente în jocul de putere. În zilele noastre, putem înțelege mai bine modul în care politica nu se exercită doar prin instituții formale și criterii instituționale, ci și prin rețele sociale și spații de interacțiune, de influență, într-un cadru informal, de sociabilitate și de loisir, relevante pentru studiului leadership-ului și a luării deciziilor politice, a elitelor politice, a culturii politice, dar și a vieții asociative.